

XIII. A korabeli vezetékes rádió

A magyar vidék lapja a Szabad Föld 1951-es évfolyamának utolsó hetében így ír: *Faluhelyen sokan szerettek volna rádiót hallgatni, ott is, ahol eddig nem vezették be a villanyt, pedig bőséges termés után meg is lett volna a pénz a rádióra. Kormányuk teljesítette sok ezer dolgozó paraszt kívánságát: megbízta a postát, hogy kapcsoljon be országszerte minél több vezetékes rádiót. Ebhez nem kell villany, csupán egy hangszóró, amit a posta szerel be, ahová csak kívánják. A hangszórót vezetékek köti össze a postai hivattal, s az ottani központi rádiókészülék szolgáltatta meg a házakban elhelyezett hangszórót. Mindez csak havi 6 forintba kerül, a bekötés díjtalan. Eddig több mint húszezer ilyen készüléket kapcsoltak be. 1952. november első hetében pedig már azt közli, hogy bekapcsolták a százszázredik vezetékes rádiót.*

Balassagyarmaton kimondottan a *dolgozó parasztság* által lakott utcákban (Rákóczi fejedelem út a páratlan oldal, Hunyadi, Dózsa György, Achim András, Jókai, Arany János, Szontágh Pál, Árpád, Jószió utcák), valamint a balassagyarmati járás egyes települései épületeinek tetőzetén nem csak távbeszélő légvezetékek működtek, hanem a vezetékes rádió vezetékes hálózata is.

Ma a vezetékes rádióra, mint a Rákosi-korszak egyik korlátozó intézményére szoktak visszaemlékezni, amelyet – úgymond – azért hozták létre, hogy a lakosság ne tudjon külföldi adókat hallgatni, csak az egy párt-szócsó Kossuth-rádiót... A dolog ennyire nem egyszerű. Zelenka László mérnök 1936-ban járt tanulmányúton Hollandiában, ahol többek között a vezetékes rádiót is tanulmányozta. Tapasztalatairól újságcikkben számolt be a Rádió Technika című lapban. Vezetékes rádió Svájcban, Hollandiában, Angliában, Belgiumban és Németországban is létezett.

Két dolog indokolta a létét ezekben az országokban és velük együtt Magyarországon is: a jó hangminőség és az olcsóság. Ahol a falvakban nem volt villamos áram, ott a rádió alig tudott elterjedni. A vezetékes rádióhoz csak az ún. gócpontban kellett villany, a végpontokon, tehát a hangszóróknál nem.

A háború utáni kifosztott és szegény Magyarországon örültek az emberek a vezetékes rádióknak, mert a falusi viszonyok között havi hat forintért olcsó szórakozást, művelődést és információhoz jutást jelentett.

A vezetékes rádió-hálózat gócpontokra épült, ahol egy vevőkészülék fogta a központi adó (Lakihegy) adását, majd nagyteljesítményű erősítővel a hangot hangfrekvenciás vonalakra kapcsolták. Egy-egy 100 Wattos erősítőre ehhez 20-30 darab 4 Wattos hangszórót lehetett rákapcsolni. A gócpontokat általában postahivatalokban, esetleg Tanácsbázisán helyezték el, kezelését postai alkalmazottak végezték. Budapesten a gócpontok közvetlenül a stúdióból kapták a hangot, az egyik gócpontot a Klotild-palotának nevezett postai épületben alakították ki.

A vezetékes rádió dobozai többféle színezésben készültek. Ezt nem a vásárlói igények kielégítése, hanem az éppen adott pác-, illetve lakke-készlet indokolta. Költségszűkítés okából a kapcsoló alatt található, eredetileg festett és felírozott alumínium korong is elmaradt, s a későbbiekben a felíratot a fura festették. A korai példányokban a hangszórót rögzítő csavarok süllyesztve, a szövet alatt, míg a későbbiekben [...] a szövetet áthúskasztva találhatók. A dobozokat kétféle helyzetben használták: részben a szélesebb oldalára állítva, [...] részben ehhez képest 180 fokban fordított állásban a falra akasztva.

A házak tetején, 40x40 mm-es szögvasból 2, 4, 6 ágú, 16 mm-es rúdvas peckes, középső kettős szigetelőkkel ellátott tartókon, s a távbeszélő hálózatban alkalmazott kis kettős szigetelőkkel ellátott kettős fedéltartókon 2, 4, 6 szál vezetékek, azaz egy-egy vezetékes rádió áramkör épült. Jellemzően már nem bronzhuzalból, hanem 3 mm-es és 2 mm-es tűzi horganyzott acélhuzalból (vashuzalból). A porcelánszigetelőkről 1x2-es gumiszigetelésű, réz erű, ólomfehérrel itatott textilbeszővésű sodrott szigetelt vezetékek

csatlakozott párhuzamosan minden házban a *csatlakozó dobozhoz*,¹ majd innen 1x2-es kárpithuzal a vezetékes rádióhoz. A *csatlakozó dobozt* két facsavarral lehetett felszerelni a padláson gerendára, szarufára. A doboz egyik ágában elhelyezhető volt a *szofta izzó*, ez mintegy biztosítékul is szolgált, a másik ága megszakítható volt.

Szólt állandóan a Kossuth rádió, egyetlen kapcsolóval csak be- és kikapcsolni, s a hangerőt lehetett változtatni, s hallgatni a sokszor agymosáshoz hasonlatos szöveget. A vevő és az erősítő a postaépületben került elhelyezésre, a vevőn rögzítetten csak a Kossuth rádiót lehetett erősíteni, szigorú ellenőrzés mellett.

Az üzemeltetés igen nagy terhet jelentett a távközlést szolgáló karbantartókra, hiszen a hat forint havi díjú vezetékes rádiót szinte mindenki igényelte, s követelte az üzembiztos működést, düledező földszintes házak tetején, elhanyagolt padlásokon átvezetett vezetékeken. A hangszóró dobozába beköltözött élősködő rovarok változatos fajaival küzdöttek a karbantartók, az állandóan raktáron lévő rovarirtó por, mint üzemi agyag felhasználásával.

Az 1960-as évek közepén kezdődött el a vezetékes rádió hálózatok átadás előtti leltározása, a felelős vezető által előírt szigorú pontossággal, időt nem kímélve kellett megállapítani a városban, a községekben az épületek tetején lévő rozsdás tartóvasak, rozsdás vezetékek, ócska hangszórók mennyiségét, koptatva az oldalkocsis motorkerékpárt, használva a benzint, s a munkabért. A posta ezen szolgáltatása a 60-as évek végén szűnt meg, s került átadásra, ill. bontásra mindenütt a hálózat. A városunkhoz közeli két nagyobb településen, Rétságon és Szécsényben 1966-ban történt meg a lebontás. A községi hangos híradó részére történő átadás a kisebb községekben valósult meg.

¹ Múzeum Szécsény. A szerző fotója.